

luptates , divitias , quæ non tenetur optare proximo: ergo falsum est Deum velle ut , quæ quisque sibi optat , optet etiam proximo. Respondeo: Nos hic agimus de eo , qui ex vera charitate diligit seipsum : non de eo , qui servit suis cupiditatibus , et concupiscentiis. Vide Maldonatum in cap. 22, Matth. v. 39.

CAPUT V.

DE LEGE MOSAICA.

1. Lex Mosaica triplex est: Moralis, ceremonialis et judicialis. Moralis summatim continetur in Decalogo: et duo potissimum præcipit, cultum scilicet Dei, et justitiam cum proximo. Ceremonialis speciatim determinat, quibus ritibus ac ceremoniis colendus sit Deus. Judicialis, quibus modis justitia cum proximo servanda. Itaque triplicia sunt præcepta Mosaica, de quibus Deuter. v, 31: «Loquar tibi omnia mandata mea , et ceremonias atque «judicia:» et cap. vi, 1: «Hæc sunt præcepta et ceremoniae «atque judicia , quæ mandavit Dominus Deus vester , ut «docerem vos.» Vide D. Thom. in I. 2. quæst. 99 et seqq.

2. Hoc posito multa possunt disputari: 1. An lex Mosaica fuerit bona. 2. An utilis. 3. An perfecta et sufficiens ad salutem. 4. An à Deo data. 5. Ubi , quando et quomodo data. 6. An obligaverit solos judeos. 7. Quam arte obligaverit. 8. An nunc penitus abrogata sit. 9. An in ejus locum successerit lex Evangelica, et quanam illa sit.

QUÆSTIO I.

An lex Mosaica fuerit bona?

1. Manichæi , teste Augustino (in lib. contra Adiman-tum, et lib. 22 contra Faustum) docuerunt fuisse malam et injustam. Primò , quia concessit usuram et libellum repudii , quæ mala et injusta sunt. (Deut. xxiii et xxiv.) Secundò , quia fuit tyrannica, ut patet illo Exod. xxi, 24:

«Oculum pro oculo , dentem pro dente , manum pro mano , pedem pro pede.» Tertiò , quia fuit intolerabilis, et observatu impossibilis: Act. xv, 10: «Quid tentatis «Deum imponere jugum super cervices discipulorum, «quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus?» Hiuc sepe reprehenditur in Scripturis: Ezech. xx, 25: «Ego dedi eis præcepta non bona , et judicia , in quibus «non vivent;» et Rom. iv, 15: «Lex iram operatur ;» et Rom. v, 20: «Lex subintravit, ut abundaret delictum ;» et Rom. vii, 8: «Sine lege peccatum mortuum erat: sed «cum venisset mandatum , peccatum revixit;» et Hebr. viii, 7: «Si prius (testamentum) culpa vacasset, non utiliter secundi locus inquireretur.»

2. Respondeo: Lex Mosaica fuit bona , justa , sancta, ut patet ex illo. Rom. vii, 12: «Lex quidem sancta , et «mandatum sanctum , et justum , et bonum.» Ubi mandatum legis Mosaica dicitur sanctum , propter præcepta ceremonialia ; justum , propter judicialia ; bonum , propter moralia, ut notat D. Thomas quæst. 99, art. 4. Et ratio est , quia Deus fuit auctor illius legis , ut posteâ demonstrabo. At Deus non potest esse auctor malæ et injustæ legis , quia , ut inquit Job cap. xxxvi , 22: «Nullus «rei similis est in legislatoribus :» et ut habetur Proverb. viii, 15: «Per illum Reges regnant , et legum conditio-nes justa decernunt.»

3. Ad argumenta manichæorum sic respondeo: Ad 1: Libellus repudii , et usura , si spectentur eo modo , quo judæis concessa sunt , mala , sed licita , ut infra suo loco probandum est. Ad 2: Lex Mosaica , præsertim judicialis , non quidem fuit tyrannica, sed tamen servilis , et accomodata statui judeorum . Sicut enim christiani sunt in statu filiorum ac libertatis; sic judæi erant in statu timoris ac servitutis; debebant igitur metu pœnarum à peccatis absterri. Quo spectat illud Deut. xix, 20: «Ut audientes cæteri timorem habeant, et nequaquam talia audeant «facere.» Ad 3: fuit quidem difficilis observatu , non tamen impossibilis. Fuit autem difficilis , si conseratur cum lege Evangelica , quæ est facillima. Rationem hujus discriminis jam insinuavi ; nam lex Mosaica data fuit iudeis , qui erant servi; lex Evangelica data est christianis,

qui sunt filii: servorum autem conditio difficilior est quam filiorum. Testimonia Scripturæ, quæ ultimo loco adducebantur, nihil aliud probant, quam quod dicturus sum in 3 quæst., nempe legem Mosaicam fuisse imperfectam, et non potuisse quemquam liberare à peccato.

QUÆSTIO II.

An lex Mosaica fuerit utilis?

1. Respondeo: Ad multa fuit utilis. Hoc insinuat Apost. ad Gal. iii, 24, cum ait: «Lex paedagogus noster fuit in Christo,» vel, ut græce est, «ad Christum.» Constat autem paedagogum ad multa utili esse respectu puerorum, quos habet sub sua disciplina ac potestate. Nam primò ostendit illis, in quo peccent, ut emendentur. Secundò coercet illos metu virgarum, ne in posterum peccent. Tertiò docet illos prima rudimenta grammaticalia, et sic paulatim disponit, ac præparat ad aliora studia capessenda.

2. Hæc omnia, servata proportione, præstabat lex Mosaica respectu judæorum, qui, veluti pueri, subjacebant legi, tamquam suo paedagogo. Ac primò ostendebat illis, in quo peccabant, ut testatur Apostolus Rom. iii, 20: «Per legem cognitio peccati.» Nam sicut pueri, antequam detur illis paedagogus, sæpè delinquunt, et propter ignorantiam, non advertunt se delinquere: ita homines, antequam daretur illis lex scripta, sæpè peccabant, et propter cæcitatem cordis non sciebant se peccare: Rom. i, 21: «Obscuratum est insipiens cor eorum.» At post legem datum, cœperunt agnoscere sua peccata: Rom. vii, 7: «Peccatum non cognovi, nisi per legem. Nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces.» Hæc autem cognitio erat necessaria via ad suscipiendum Christum. Cum enim Christum in Evangelio dicatur venisse ad delendā peccata; certè si judæi non cognovissent se esse peccatores, non utique Christum suscepissent.

3. Secundò lex Mosaica coercet judæos metu poenarum, ut in posterum à peccato abstinerent. Huc spe-

ctant omnia præcepta penalia, terrores et comminationes, quæ à lege intentantur, Exod. xxi, 15: «Qui percusserit patrem suum aut matrem morte moriatur;» et v. 24: «Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede;» et alibi sæpius.

4. Tertiò lex Mosaica docebat judæos prima rudimenta fidei christiana, et sic disponebat, et præparabat illos ad perfectam Christi cognitionem suo tempore capessendam. Proponebat illis umbras, figuræ, involucra, sub quibus Christus abscondebatur. Proponebat, inquam, cruenta animalium sacrificia, ut indè assurgerent ad investigandum cruentum Christi sacrificium in cruce. Proponebat circumcisionem, figuram Baptismi: purifications, figuram Poenitentiae: Agnum Paschalem, figuram Eucharistiae: Æneum serpentes, figuram Christi in cruce elevati, et sic deinceps.

QUÆSTIO III.

An lex Mosaica fuerit perfecta et sufficiens ad salutem?

1. Respondeo: Non fuit, Hebr. vii, 19: «Nihil ad perfectum adduxit lex.» Et ratio est, quia non conferbat gratiam, quam confert lex Evangelica. Joan. i, 17: «Lex per Moysem data est; gratia et veritas per Jesum Christum facta est.» Hoc sensu Apostolus ceremonias legis Mosaicæ vocat «infirma et egena elementa:» Galat. iv, 9. Et cum alibi dicit, legem Mosaicam *non vacasse culpa*, intelligendum est, non vacasse imperfectione, seu fuisse imperfecta. (Heb. viii, 7.) Eodem sensu multi interpretantur illud Ezech. xx, 25: «Dedi eis præcepta non bona,» idest, imperfecta: «et iudicia, in quibus non vivent,» idest, non sufficientia ad vitam spiritualem.

2. Hinc sumitur differentia inter legem Mosaicam, et Evangelicam. Nam Mosaica dirigebat quidem judæos, præscribendo et ostendendo, quid agendum aut omittendum esset, non tamen præbebat vires, et gratiam qua legis præcepta implerentur. Evangelica vero utrumque facit: docet enim quid facere et omittere debeamus; præ-

terea confert gratiam, quæ nos juvat et corroborat, ut possimus exequi, quod præscriptum est.

3. Hanc differentiam pulchre explicat Augustinus in lib. de *Spiritu et littera*, cap. 13. Et passim contra pelagianos in hunc serè modum. 1. Lex vetus continet præceptum; lex nova auxilium. 2. Lex vetus dat lucem, ut sciamus; lex nova dat virtutem, ut faciamus. 3. In lege veteri dicit Dominus: Fac quæ jubeo; in nova nos dicimus: Da quod jubes. 4. Lex vetus præscribit multas externas ceremonias; nova dirigit internas actiones.

4. Ex quo iterum oritur alia differentia. Nam lex vetus, seu Mosaica, non poterat per se prodesse homini ad salutem, quia id sine gratia fieri non potest. At nova, seu Evangelica per se sufficiens est ad hunc effectum. Et hoc est, quod toties inculcat Apostolus in epistola ad Rom. et Gal. neminem justificari ex operibus legis, sed ex fide in Christum. Quo etiam spectat illud 2 Cor. iii, 6: «Littera occidit, spiritus autem vivificat.» Nam revera lex Mosaica, præter externam litteram, nihil confert. Externa autem littera minatur mortem, nisi legem observes: neque tamen dat subsidium gratiæ, quo adjutus observare possis. Hoc subsidium à nova lege petendum est, quæ præter externam litteram præcipientem, præbet internum spiritum corroborantem, et adjuvantem, qui vite spiritualis principium est.

5. Dices: quomodo ergo Sancti veteris Testamenti, qui vixerunt sub lege Mosaica, justificati sunt? Respondeo: Non sunt justificati ex lege Mosaica, quam habebant præsentem, sed ex Evangelica, quæ tametsi præsens non esset, tamen virtus illius per quandam anticipacionem ad eos usque porrigebatur. Quomodo hoc? Quia credebant in venturum Christum, qui per sua merita, tunc quidem nondum exhibita, sed tamen suo tempore exhibenda, conferebat illis gratiam justificanteam, per quam poterant à peccatis liberari, et in adoptionem filiorum Dei transire. Vide D. Thomam in 4. 2. q. 98, art. 2 ad 4.

QUÆSTIO IV.

An lex Mosaica fuerit à Deo data?

1. Sicut manichæi, ut suprà dixi, negarunt legem Mosaicam fuisse bonam; sic consequenter affirmaverunt non à Deo sed à diabolo datum esse, ut refert Aug. partim locis suprà citatis, partim in duobus libris contra adversarios Legis et Prophetarum; et in libro de hæresibus cap. 46 ubi ponit hoc eorum dogma: «Deum, qui «Legem per Moysem dedit, et in Hebræis Prophetis lo-«cutus est, non esse verum Deum, sed unum ex princi-«pibus tenebrarum.»

2. Respondeo: Idem est auctor Mosaicæ et Evangelicæ legis, nempè Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi. Ita Concil. Trid. sess. 4. Et apertè colligitur ex Scriptura. Nam Christus Matthæi xv, 6, loquens de lege Mosaica, appellat mandatum Dei cum ait: «Irritum fecistis «mandatum Dei propter traditionem vestram.» Et Apostolus non semel affirmat Patrem Christi fuisse auctorem veteris Testamenti, ut Rom. i, 4: «Paulus Apostolus se-«gregatus in Evangelium Dei, quod antea promiserat «per Prophetas suos in Scripturis Sanctis de Filio suo.» Et Hebr. i, 4: «Multifariam multisque modis olim Deus «loquens Patribus in Prophetis, novissimè diebus istis «locutus est nobis in Filio.»

3. Et probatur ratione D. Th. in 4. 2. q. 98, art. 2, quia ejusdem est proponere finem et disponere media ad finem; sed lex Evangelica est finis legis Mosaicæ juxta illud ad Romanos x, 4: «Finis legis est Christus;» ergo idem Deus, qui est auctor legis Evangelicæ, est etiam auctor legis Mosaicæ. Et confirmatur hæc ratio, quia auctor legis Mosaicæ hoc potissimum spectavit, ut per illam legem deduceret homines ad Christum. Quod duobus modis præstít. Primo per vaticinia Prophetarum, qui multa de Christo prædixerunt. Secundo per sacrificia Mosaica, quæ erant figuræ mortis Christi. At diabolus non conatur homines hoc modo perducere ad Christum, sed potius ab illo abstrahere, ergo ipse non est auctor legis Mosaicæ.

4. Dices primò: Opera Dei sunt perfecta, ut habetur Deut. xxxii, 4; at lex Mosaica non est perfecta, ut quæst. precedenti dictum est; ergo Deus non est auctor legis Mosaicæ. Respondeo: Major potest dupliciter intelligi: 1. Opera Dei sunt perfecta, id est, unumquodque opus Dei tale est, cui absolutè nihil desit: sic falsa est: 2. Opera Dei sunt perfecta, id est, unumquodque opus Dei tale est, cui in suo genere nihil desit: sic vera est. Jam applico. Lex Mosaica non est absolutè perfecta, quia de est illi aliquid, quod habet lex Evangelica, nimirum virtus et efficacia justificandi. Est tamen perfecta in suo genere, quia cum ex suo genere debeat esse umbra, seu figura legis Evangelicæ, in eo genere nihil illi deest. Vide D. Th. loco citato ad 4.

5. Dices 2: Scriptura ait legem Mosaicam ab Angelis datum esse: Galat. iii, 19: «Lex propter transgressiones posita est, ordinata per Angelos in manu Mediatoris.» Et Act. vii, 53: «Accepistis legem in dispositione Angelorum.» Respondeo: Lex Mosaica tribuitur Deo, Angelis et Mosi; sed diverso modo. Nam Deus fuit auctor illius legis; Angeli promulgarunt illam Moysi, Moyses populo. Simile est de lege Evangelica. Deus fuit illius auctor: Christus, qua homo, promulgavit illam Apostolis, Apostoli toti mundi.

QUÆSTIO V.

Ubi, quandò et quomodò data fuerit lex Mosaica?

1. Tria queruntur: Primò ubi data sit. Respondeo: Data est in monte Sinai, ut patet ex illo Levit. xxvi, 45: «Hæc sunt judicia atque præcepta, et leges, quas dedit Dominus inter se et filios Israel in monte Sinai per manum Moysi.» Hoc tamen interest, quod lex Decalogi data sit in ipso monte: Exodi xix et xx: At lex ceremonialis et judicialis in tabernaculo ad radicem montis, Levit. i, 4.

2. Quæritur 2: quandò data sit? Resp.: Lex Decalogi data est die quinquagesimo ab egressu filiorum Israel ex Ægypto, id est in Pentecoste. Nam tertio die mensis ter-

tii venerunt ad montem Sinai, juxta illud Exod. xix, 4: «Mense tertio egressionis Israel de terra Ægypti, in die hac venerunt in solitudinem Sinai.» Ubi illa particula, *in die hac*, significat in die ejusdem numeri cum mense tertio, nempe tertio mensis tertii. Rursùm tertia die post adventum data est lex: (Ib. v. 11.) Tertius autem dies post adventum fuit sextus dies mensis tertii. At lex ceremonialis et judicialis posteà data est. Non quidem uno die, sicut lex Decalogi, sed successivè per varios dies, ut patet Leviticu nono, versu primo; Levit. xvi, vers. 4 et alibi.

3. Quæritur 3: Quomodò data sit? Respondeo: Judæi, antequam daretur ipsis lex Decalogi, jussi sunt se sanctificare, et præparare per duos dies, ut tertio die cum debita reverentia legem acciperent. Haec autem sanctificatio et præparatio fuit in tribus. Primò, ut abstinerent ab uxoribus: secundò, ut lavarent vestimenta sua: tertio, ut non ascenderent in montem Sinai, ac ne quidem attingerent illum, tanquam curiosi scrutatores præsentiae et majestatis Dei; sed potius ex reverentia divini numinis continerent se in castris; alioquin morte puniendi essent: (Exod. xix, vers. 10 et seqq.)

4. Finita sanctificatione, cum adesset tertius dies, quo lex Decalogi esset promulganda, sex terribilia signa conigerunt in monte Sinai. 1. Totus mons ardebat igne: 2. Totus fumabat, quia ex igne, tanquam ex fornace, ascendebat fumus: 3. Nubes densissima montem operiebat: 4. Audiebantur tonitrua: 5. Micabant fulgura: 6. Clanger tubæ, seu buccinæ perstrepebat: (Exod. xix, 16 et seqq.: et Heb. xii, 18.) Tum demùm Angelus tubali et horribili voce Decalogum proclamabat: (Exod. 20,) ut posset exaudiri à toto populo circumstante, id est, à tribus hominum millionibus, qui tunc aderant in circuitu montis.

5. Nota. Duplicem fuisse sonum buccinæ: Unum confusum, quo populus vocabatur ex remotioribus castrorum partibus, ut veniret ad radicem montis in circuitu, et ibi legem Decalogi paulò post promulgandam audiret: Alterum distinctum et articulatum, quo Angelus in ipso monte existens, et Dei personam gerens, populo ad ra-

dicem montis jam collecto Decalogum promulgabat. Qualis autem fuerit illa buccina, disputant Interpretes. Judæi fabulantur fuisse cornu illius arietis qui ab Abraham pro Isaac fuit immolatus: (Gen. xxii, 13.) Nostri docent fuisse æream, non eorneam: et Angelum per collisionem aeris edidisse talem sonum, qualis ab inflata buccina, vel tuba prodire solet. Vide Cornelium in cap. 19 Exodi.

6. Hæc omnia, quæ jam recensui, fuerunt figuræ seu umbræ eorum, quæ posteà in promulgatione legis Evangelicæ facta sunt. Nam primò sicut lex Mosaica promulgata est die quinquagesimo post Pascha, id est, in Pentecoste; sic etiam lex Evangelica: (Act. ii, 4.) Secundò, sicut illa in monte Sinai, ita hæc in monte Sion; Isa. ii, 3: «De Sion exhibit lex, et verbum Domini de Jerusalem.» Tertiò, sicut ibi auditæ sunt tonitrua et fulgura; ita hic «factus est repente de cœlo sonus, tamquam advenientis spiritus vehementis.» (Act. ii, 2.) Quartò, sicut ibi apparuit ignis et fumus; ita hic «dispertitæ linguae, tanquam ignis:» (Ibid. v. 3.) Quintò, sicut ibi timore perculti sunt judæi; ita hic Apostoli repleti sunt Spiritu Sancto: (Ibid. v. 4.) Sextò, sicut Angelus clangore buccinæ verba Decalogi perstrepebat; ita hic tuba Evangelica Apostolorum ore insonuit: (Ibid.) Videatur D. Hieronymus ad Fabiolam, Beda in Homilia Vigiliæ Pentec., Cornel. in cap. 19 Exod.

QUÆSTIO VI.

An lex Mosaica obligaverit solos judæos?

4. Distinguendum est: Nam lex Mosaica, ut supra dixi, fuit triplex: moralis, ceremonialis et judicialis. Igitur moralis non solum judæos, sed etiam gentiles obligabat. Nota. Lex moralis tripliciter spectari potest: 1. Nudè secundum se. Sic semper obligavit gentiles. 2. Quatenus habet annexas minas, terrores et poenas temporales à Moyse conscriptas. Sic obligabat solos judæos. 3. Quatenus habet anuexam gratiam Evangelii. Sic obligat christianos.

2. Lex ceremonialis et judicialis obligabat solos judæos, quia solis judæis fuit promulgata, ut patet Exod. 19 et seqq. Quo etiam spectat illud Deut. iv, 8: «Quæ est alia gens sic inclita, ut habeat ceremonias, justaque judicia et universam legem?» Et Ps. cxlvii, 20: «Non fecit taliter omni nationi, et judicia sua non manifestavit eis.» Et Rom. iii, 4: «Quid ergo amplius judæo est? multum per omnem modum. Primum quidem, quia credita sunt illis eloquia Dei.» Et Rom. ix, 4: «Quorum adoptio est filiorum, et gloria, et testamentum, et legislatio.» Ex quibus testimoniosis duo colliguntur: 1. Legem fuisse datam soli populo judeorum: 2. Quandam prærogativam illius populi, quod ipsi soli data sit.

3. Dices: Non videtur fuisse prærogativa, sed onus. Nam difficile fuit servare legem ceremonialem et judiciale. Nec judæi poterant salvari, nisi illam servarent: gentiles sine isto onere salvari poterant. Respondeo: Fuit simul onus, et prærogativa. Onus propter causam allatum. Prærogativa, quia judæi per illud onus magis erant Deo conjuncti et consecrati, quam gentiles sine illo onere. Nam ratione legis habebant sacerdotium, sacrificia, sacramenta et promissionem venturi Christi. Quæ omnia faciebant illos melioris esse conditionis, quam gentiles, qui ista non habebant. Et hoc colligitur ex Scripturis ci-tatis. Similè est de clericis et religiosis, qui tametsi plus oneris in se suscipiant, et ad plura obligentur, quam laici; sunt tamen meliori conditione prædicti, quia Deo magis conjunguntur et consecrantur; quæ magna prærogativa est. Vide D. Thom. q. 89, art. 5 ad 3.

4. Quæres 1. An hoc factum sit propter merita judæorum, quod ipsis solis data sit lex, et non aliis? Respondeo: Non propter ipsorum merita, sed propter promissionem Dei, quæ Abraham facta est. Deus enim promiserat Abraham, quod ex ipsis semine et posteritate nasciturus esset Christus: (Gen. xxii, 18, et Gal. iii, 16.) Itaque propter hanc promissionem voluit populum illum, ex quo Christus erat nasciturus, peculiari quodam modo, ab aliis distinguere, dando illi legem, Prophetas, sacrificia et alia specialia ornamenta, quibus cæteras nationes antecelleret, et Deo magis consecraretur juxta illud

Exodi xix, 5: «Eritis mihi in peculium de cunctis populis.» Et ratio est, quia lex, Prophetae et sacrificia, tanquam figuræ quadam ordinabantur ad Christum venturum: ergo quibus promissus erat Christus, illis danda erat lex, Prophetae et sacrificia.

5. Quæres 2. An Gentiles in ullo casu fuerint obligati ad observationem legis Mosaicae? Respondeo: Tunc erant obligati, quando volebant se aggregare populo judæorum, et illorum Religionem amplecti, ut patet ex illo Exodi xii, 48: «Si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, et facere Phase Domini, circumcidetur prius omne masculinum ejus, et tunc rite celebrabit, eritque sicut indigena terræ.»

Dices: Hinc solùm colligitur, quod gentiles, accepta circumcisione, potuerint celebrare Pascha cum iudeis, non autem, quod fuerint obligati. Respondeo: Utrumque colligitur. Nam circumcisio perinde se habebat in veteri Testamento, sicut se habet Baptismus in novo. Unde si cut omnes baptizati obligantur ad legem Evangelicam: ita omnes circumcisi obligabantur ad Mosaicam. Quod confirmat Apostolus, cum ait Gal. v, 3: «Testificor omni homini circumcidente se, quoniam debitor est universæ legis facienda.»

6. Quæres 3. An lex Mosaica (nempè ceremonialis et judicialis) ullo modo pertinuerit ad christianos? Respondeo: Sicut pertinuit ad iudeos, quoad obligationem et observationem: sic etiam pertinuit ad nos quoad significationem. Erat enim figura quædam eorum, quæ per Christum adimpta sunt. Ita Augustinus lib. 19 contra Faustum, cap. 7 et sequentibus. Et colligitur ex illo generali principio, 1 Cor. x, 6: «Haec autem in figura facta sunt nostri.» Et Hebr. x, 1: «Umbram lex habens futurorum bonorum.»

QUESTIO VII.

Quām strictè iudeos lex Mosaica obligaverit?

1. Respondeo: Ohligavit strictissimè, ut patet ex illo Psalm. cxviii, 4: «Tu mandasti mandata tua custodiri

«nimis.» Quod confirmari potest ex duplice capite: 1. Ex benedictionibus, quas Deus promisit servantibus legem. 2. Ex maledictionibus, quas comminatus est illius transgressoribus. Utræque habentur Levit. xxvi, et Deut. 28. Aliquas ex iis recensebo.

2. Benedictiones sunt hæc: *Si in præceptis meis ambulaveritis, et mandata mea custodieritis:* 1. Dabo vobis pluvias temporibus suis: 2. Terra gignet germen suum: 3. Pomis arbores replebuntur: 4. Apprehendet messum tritura vindemiam, et vindemia occupabit sementem: 5. Comedetis panem vestrum in saturitate: 6. Dabo pacem in finibus vestris, et non erit, qui exterreat: 7. Auferram malas bestias: 8. Persequemini inimicos vestros, et corruent coram vobis: 9. Persequentur quinque de vestris centum alienos, et centum de vobis decem millia: 10. Crescere vos faciam, et multiplicabimini: 11. Comedetis vetustissima veterum; et vetera, novis supervenientibus, projicietis: 12. Ponam tabernaculum meum in medio vestri: ambulabo inter vos, et ero Deus vester; vosque eritis populus meus. (Levit. xxvi.)

3. Nunc sequuntur maledictiones, *Si non facietis ea, quæ à me constituta sunt:* 1. Visitabo vos in egestate et ardore: 2. Frustra seretis sementem, quæ ab hostibus devorabitur: 3. Ponam faciem meam contra vos, et corruebis coram hostibus vestris; et subjeciemini his, qui oderunt vos; et fugietis, nemine persequente: 4. Dabo vobis cœlum desuper, sicut ferrum, et terram aeneam: 5. Immittam in vos bestias agri, quæ consumant vos et pecora vestra: 6. Inducam super vos gladium ultorem fœderis mei: 7. Mittam pestilentiam in medio vestri: 8. Cadetis inter ruinas idolorum vestrorum: et quæ sequuntur. (Levit. xxvi.) His addantur benedictiones et maledictiones, quæ habentur Deuter. xxviii.

4. Hinc constat falsum esse, quod aliqui docent, legem Dei observatu esse impossibilem. Nam si servari non posset, cur Deus servantibus promitteret benedictiones? cur transgressoribus minaretur tot maledictiones? Hoc posterius esset tyrannicum: illud prius, inanè prorsus, ac supervacaneum. Si enim lex servari non potest, inanè ac superfluum est dicere: Si servaveris legem, dabo

tibi multa bona. Et tyrannicum est dicere: Puniam te multis calamitatibus, si non servaveris. Utrunque longè abest à Dei bonitate.

QUÆSTIO VIII.

An lex Mosaicæ nunc penitus abrogata sit?

1. Respondeo: Abrogata est quoad præcepta ceremonialia et judicialia; non tamen quoad moralia, quæ in Decalogo continentur, quatenus illa sunt juris naturalis. Prior pars patet ex Scrip.: Luc. xvi, 16: «Lex et Prophætæ usquæ ad Joannem.» Et Gal. iii, 24: «Lex paedagogus noster fuit in Christo. At ubi venit fides, jam non sumus sub paedagogo.» Et Hebr. vii, 42: «Translatio Sacerdotio, necesse est ut et legis translatio fiat.»

2. Est autem abrogata propter has causas: Primo, quia erat imperfecta: (Hebr. vii, 18.) Secundo, quia erat grave jugum, quod judæi vix poterant portare: (Act. xv, 10.) Tertiò, quia continebat figuræ, quæ per Christum impletæ sunt: (August. lib. 49 contra Faustum, cap. 43.) Quartò, quia sicut majus lumen offuscatur minus, ita lumen Evangelii, et sol justitiae Christus offuscavit ceremonias legales, ut notat D. Hieronymus in Com. cap. 4 ad Galat. Huc spectat illud Theodorei ad Philip. iii: «Supervacaneus est lynchus, si sol apparuerit.» Et illud Bernardi Hem. I super Missus est: «Prodeunte fructu, flos decidit.» Quintò, quia Christus, teste Apost. Ephes. ii, 14, «fecit utraque unum,» id est, ex duobus populis, ethnico et judaico fecit unum ovile; ac proinde debuit dissolvere medium parietem legis Mosaicæ qui separabat unum populum ab alio, et ambos una eademque lege Evangelica concludere.

3. Dices: Scriptura docet legem Mosaicam duraturam in æternum, ut Baruch. iv, 4: «Hic liber mandatorum Dei, et lex quæ est in æternum.» Respondeo: Lex Mosaicæ duabus modi dici potest æterna. Primo, quoad præcepta moralia, quæ adhuc durant. Secundo, quoad ceremonialia, quæ quidem abrogata sunt quoad significa-

tionem; tamen adhuc durant quoad rem significatam. Ita D. Thomas quæst. 103, art. 3 ad 4.

4. Posterior pars probatur, quia ratio naturalis dictat præcepta Decalogi, quatenus sunt juris naturalis, servanda esse. Dico, quatenus sunt juris naturalis propter duas causas. 1. Propter observationem Sabbathi, quæ non erat juris naturalis, et idem abrogata est. 2. Propter minas et terrores, quæ annexa erant præceptis Decalogi respectu eorum, qui ea non observarent. Hæc etiam abrogata sunt, quia similiter non erant juris naturalis, sed positivi.

QUÆSTIO IX.

An in locum legis Mosaicæ successerit lex Evangelica, et quæ illa sit?

1. Christus instituit novam legem, quæ Evangelica appellari solet, ad christianos pertinentem; idèque non solum Redemptor, sed etiam Legislator dicendus est, juxta illud Isaiæ xxxiii, 22: «Dominus Judex noster, Dominus Legifer noster, Dominus Rex noster, ipse salvabit nos.» Et in Evangelio passim loquitur de sua lege: Joan. xiv, 15: «Mandata mea servate:» Joan. xv, 10: «Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea:» Matth. xxviii, v. 19: «Docentes eos servare omnia, quæcumque mandavi vobis:» Et Apost. 4 Cor. vii, 10: «Ils autem, qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere.» Et 1 Cor. ix, 21: «Illi qui sine lege erant, factus sum tanquam sine lege essem, cum sine lege Dei non essem Christi.» Et Hebr. iii, confert inter se Christum et Moysen, tanquam duos legislatores, alterum veteris, alterum novi Testamenti, et ait, si transgressores legis à Moyse data puniti sunt; multò magis transgressores legis à Christo latæ puniendos esse.

2. Lex Evangelica, quæ à Christo data est, continet triplicia præcepta, nempe moralia, sacramentalia et fiduciæ. De moralibus constat Matt. v, vi et vii, ubi Christus explicat et perficit præcepta Decalogi, quæ propriè ad

mores pertinent. Et Matt. xix, 6, ubi prohibet divertitum et libellum repudii, ac decernit, ut vinculum matrimonii deinceps non dissolvatur. De sacramentalibus patet ex illo Joan. iii, 5: «Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.» Et Joan. vi, 53: «Nisi manducaveritis carnem filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.» Denique de precepto fidei ex illo Marci xvi, 16: «Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit; qui verò non crediderit, condemnabitur.» Et Joan. viii, 24: «Si non credideritis, quia ego sum, moriemini in peccato vestro.»

3. Hoc autem interest inter hæc triplicia præcepta, quod sacramentalia sint verè et propriè à Christo instituta: reliqua non tām instituta, quām aucta vel explica ta. Et quidem moralia, cum sint juris naturalis, non egebant institutione, sed explicatione. Præceptum autem fidei aliquo modo auctum est. Nam Christi nativitas, passio, mors et reliqua mysteria, quæ à judæis implicitè et obscurè credebantur, jām expressè et distinctè creduntur à christianis.

4. Objici potest illud Joan. i, 17: «Lex per Mosen dāta est: gratia et veritas per Christum facta est:» hinc etiam videtur colligi Mosen fuisse legislatorem, non autem Christum.

Respondeo: hoc posterius perperam indè colligitur. Nam sensus illorum verborum est hic: Moses dedit ju dæis nudam legem sine gratia, id est, legem præcipientem, sed non juvantem: Christus dedit vobis legem cum gratia, id est, legem præcipientem et juvantem. Hinc fit, ut lex Mosis, quia tantum præcipiebat, et non juvabat, retinuerit nomen legis: lex verò Christi, quia pauca præcipit, et plurimum gratiae confert, obtineat nomen gratiae ab effectu magis principali. Eandem ob causam vocatur à Christo, «jugum suave, et onus leve:» et ab Apostolo: «Lex spiritus vitae:» Rom. viii. Vide Augustinum in libro *de Spiritu et littera*.

5. Quæres. An lex Evangelica nos obliget ad sui observationem? Calvinistæ tria docent: Primò præcepta moralia, seu Decalogi non posse à nobis servari, ac

proindè Christum liberasse nos ab eorum observatione juxta illud Apostoli ad Gal. iii, 13: «Christus nos redemit de maledicto legis.» Fundamentum eorum est, quia putant peccatum originale manere in nobis, quandū in hac vita sumus; ideoque omnia nostra opera, quibus con namur legem Decalogi implere, vitia et inquinata esse propter contagionem peccati originalis: per ejusmodi autem opera legi satisfieri non posse: atque hoc sensu legem servatu impossibilem esse asserunt.

6. Secundò docent Baptismum et alia Sacra menta non esse absolutè necessaria ad salutem: et idè præcepta sacramentalia non obligare christianos. Fundamentum eorum est, quia putant solam fidem justificare, et Sacra menta solum adhiberi ad excitandam et nutriendam fidem: ac proindè esse quidem utilia, non tamen necessaria, præsertim cum sine Sacramentis fides excitari et nutrita possit per verbum Dei.

7. Tertiò docent præceptum fidei obligare omnes mortales, et hoc solum præceptum sufficere ac necessarium esse ad salutem juxta illud Rom. i, 17: «Justus ex fide vivit.» Et Lucæ viii, 50: «Crede tantum, et salva erit.» Ex his omnibus concludunt libertatem Christianam, seu Evangelicam in eo consistere, quod sumus liberi ab ob servatione legis, et sic interpretantur illud 1 Thimoth. i, 9: «Justo non lex posita.» Hæc tria calvinistarum puncta damnata sunt in Concilio Tridentino, sess. 6, canone 48 et seq., et jam paucis refutanda per totidem conclusiones.

8. Dico 1: Præcepta Decalogi possunt servari ab iis, qui operantur ex gratia Dei, neque Christus ab eorum observatione nos liberavit. Prior pars probatur 1 manifestis Scripture testimoniis: Ps. cxviii, 32: «Viam man datorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum.» Ezech. xxxvi, 27: «Spiritum meum ponam in medio vestri, et faciam ut in præceptis meis ambuletis, et judicia mea custodiatis.» Matt. xi, 30: «Jugum meum suave est, et onus meum leve.» 1 Jo. v, 3: «Hæc enim Char itas Dei, ut mandata ejus custodiamus, et mandata ejus gravia non sunt.» Quid clarius? Accedunt exempla eorum, qui in Scripturis narrantur legem servasse. Serva-

vit illam David juxta illud 3 Reg. xiv : «Non fuisti sicut «servus meus David , qui custodivit mandata mea, et se-«cutus est me in toto corde suo , faciens quod placitum «esset in conspectu meo.» Servavit Zacharias et Elisa-
beth : Luc. i, 6: «Erant ambo justi ante Deum, inceden-
tes in omnibus mandatis et justificationibus Domini sine «querela.» Servavit adolescens Evangelicus, Matth. xix,
20: «Omnia haec custodivi à juventute mea.» Plura de
hac re invenies in opusculo nostro de justitia honorum
operum secundūm calvinistas cap. 2, ubi etiam objectio-
nes calvinistarum solutae sunt.

9. Posterior pars conclusionis, quod scilicet Christus non liberaverit nos ab observatione præceptorum Decalogi, patet ex Evangelio et Apostolis. Ac primū ex verbiis Christi Matth. v, 18: «Non veni solvere legem , sed «adimplere.» Matth. vii, 19: «Omnis arbor , quæ non «facit fructum bonum, excidetur , et in ignem mittetur.» Matth. xix, 17: «Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.» Deinde ex verbis Apostoli Jacobi cap. ii, 8: «Si tamen le-
gem perficitis regalem secundūm Scripturas: Diliges «proximum tuum sicut te ipsum: benefacitis. Si autem «personas accipitis, peccatum operamini , redarguti à «lege, quasi transgressores. Quicunque autem totam le-
gem servaverit, offendat autem in uno , factus est om-
nium reus.» Vide plura apud Belarminum lib. 4 de jus-
tificatione , cap. 2 et sequentibus.

10. Fundamentum calvinistarum de peccato originali in nobis manente falsum est, et prolixè refutatum in opusculo nostro de Auctore peccati , cap. 4. Illud porrò, *Christus redemit nos de maledicto legis*, non sic debet intelligi , quasi Christus voluerit nos esse liberos ab obli-
gatione et observatione legis, ut singunt calvinistæ, hoc enim falsum est, (ut jam ostendi;) sed quod dederit nobis gratiam , qua possumus legem implere , et maledictionem, quæ legis transgressoribus constituta est, evitare.

11. Dico 2: Præcepta sacramentalia de Baptismo et Eucharistia etiam nos obligant, nec sine eorum observa-
tione salutem consequi valemus. Hoc manifestè patet ex illo Joan. iii, 5: «Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spi-
ritu Sancto , non potest introire in regnum Dei.» Et

Joan. vi, 53: «Nisi manducaveritis carnem filii hominis, «et biberitis ejus sanguinem , non habebitis vitam in «vobis.» Quomodo autem hæc duo præcepta intelligenda sint, et an obligent solos adultos, an etiam infantes, alio loco explicandum est. Interèa videri potest Bellarminus et alii. Loquor autem de solo Baptismo et Eucharistia, quia adversarii vix admittunt plura Sacraenta.

12. Dico tertio: Præceptum fidei obligat omnes mor-
tales , sed non solum obligat. Prior pars conceditor à cal-
vinistis , et patet ex illo Marc. xvi, 16: «Qui autem non «crediderit, condemnabitur.» Posterior sequitur ex dictis; quia præter præceptum fidei obligant nos etiam præ-
cepta Decalogi et sacramentalia. Hinc infero contra cal-
vinistas libertatem christianam non consistere in eo quod simus liberi ab observatione præceptorum Dei. In quo ergo consistit? In his tribus: Primò in libertate à pecca-
to et morte juxta illud Joan. viii, 34: «Omnis , qui facit «peccatum , servus est peccati. Si ergo vos filius libera-
verit, verè liberi eritis.» Et Rom. vi, 18: «Liberati au-
tem à peccato , servi facti estis justitiæ.» Secundò in li-
bertate à jugo legis ceremonialis et judicialis judæorum: Gal. iv, 9: «Quomodo iterum convertimini ad infirma et «egena elementa, quibus denuò servire vultis? Tertiò in
libertate à dominio et reatu legis moralis: Rom. vi, 14: «Non estis sub lege, sed sub gratia.» Et 2 Cor. iii, 17: «Ubi spiritus Domini, ibi libertas.» Et Gal. v, 18: «Si «spiritu ducimini, non estis sub lege.» Hic notandum est cum Augustino in explicatione primi psalmi, quod aliud sit hominem esse sub lege, et aliud esse in lege. Judæi erant sub lege, quia tanquam servi subjecti erant poenis et terroribus legalibus. Nos sumus in lege, quia tanquam filii ex amore et charitate vivimus secundūm legem. Hoc sensu Apostolus 1. Cor. ix, 21 negat se esse sub lege , et affirmat se esse in lege. Et D. Augustinus in libr. de Con-
tinentia , cap. 3 explicans illud Apostoli: «Non estis sub «lege, sed sub gratia, » sic habet: «Non sumus sub lege «bonum quidem jubente, non tamen dante; sed sumus «sub gratia, quæ id, quod lex jubet, faciens nos amare, «potest liberis imperare.» Et in libr. de Natura et Gra-
tia , cap. 5: «Si spiritu ducimini, non estis sub lege, uti-

«que lege, quæ timorem incutit, non tribuit charitatem.» Illud Apostoli, quod adversarii objiciunt: *Justo non est lex posita*, facile explicatur ex dictis. Tametsi enim lex, secundum se spectata, æque posita sit justis et injustis, (utrisque enim præscribit lex, quid faciendum aut omitendum sit,) non tamen poena legis imponitur justis, qui ex amore legem servant, sed injustis, qui legem prævaricantur. Hoc sensu dixit idem Apostolus ad Gal. iii, 19: «Quid igitur lex? Propter transgressionem posita est.» Vide Augustinum in libro *de Spiritu et littera*, capite decimo.

CAPUT VI.

DE SYNAGOGA VETERIS TESTAMENTI.

Nomen Synagogæ sumitur tribus modis in Scriptura. Primò pro tota congregatione, seu ecclesia judæorum: Num. xxvii, 20: «Audiat eum omnis Synagoga filiorum Israel.» Et Ecclesiast. l, 45: «Coram omni Synagoga Israel:» et alibi sæpè. Et hoc sensu fuit typus, seu figura Ecclesiae Christi, ut postea explicabo. Secundò pro congregatione seu conventu malorum: Psal. lxxxv, 15: «Deus, iniqui insurrexerunt super me, et Synagoga potentium quæsierunt animam meam, et non proposuerunt te in conspectu suo.» Et Eccl. iii, 30: «Synagogæ superborum non erit sanitas.» Et Apoc. ii, 9: «Blasphemaris ab his, qui se dicunt judæos esse, et non sunt, sed sunt Synagoga Satanae:» et cap. iii, 9: «Ecce dabo de Synagoga Satanae, qui dicunt se judæos esse, et non sunt, sed mentiuntur.»

Tertiò pro quibusdam aedificiis seu domibus, in quibus judæi singulis Sabbathis solent Scripturam legere et explicare. De his frequens est mentio in Evangelio: Matth. iv, 23: «Circuibat Jesus totam Galileam, docens in Synagogis eorum.» Et Marc. i, 21: «Et Sabbathis ingressus in Synagogam, docebat eos.» Et Luc. iv, 17: «Intravit secundum consuetudinem suam die Sabbathi

in Synagogam, et surrexit legere: et traditus est illi liber Isaiae prophetæ.» Et Joan. ix, 22: «Jam conspiceraverant judæi, ut si quis eum confiteretur esse Christum, extra Synagogam fieret,» id est, interdiceretur publicis conventibus, qui in Synagoga celebrabantur. Quod nos dicimus excommunicari.

2. Nos hic agimus de Synagoga primo modo sumpta, id est, de tota judæorum congregatione, seu ecclesia, quatenus constabat ex populo et Sacerdotibus. Et quæritur: 1. An fuerit visibilis. 2. An aliquandò erraverit, vel defecerit à fide. 3. An fuerit figura Ecclesiae Christi. 4. An fuerit tām perfecta, quam Ecclesia Christi est. De Synagoga tertio modo sumpta dicam aliquid cap. 12.

QUÆSTIO I.

An Synagoga fuerit visibilis?

4. De Synagoga statuendum est, sicut de qualibet communitate vel republica; in qua tria spectari possunt. Primò multitudo, seu collectio eorum hominum, qui in republica sunt. Secundò externum regimen, quo magistratus politicus gubernat suos subditos. Tertiò interna affectio, qua subditi inter se, et cum suo magistratu, tanquam membra cum capite, uniuntur. Duo priora sunt visibilia, et externis sensibus percipiuntur; tertium est invisible. Nam externis oculis videmus cives et magistratum, qui in republica sunt: videmus externam politiam et gubernationem: sed non videmus internum affectum, quem quisque habet, aut habere debet.

2. Idem dico de Synagoga. Tria in ea spectari poterant. Primò multitudo, seu collectio judæorum, qui erant in Synagoga. Secundò externum regimen Ecclesiasticum, Sacrificia, Sacraenta, Purificationes, Oblationes, et similes ceremoniæ Mosaicae. Tertiò interna fides et charitas, qua omnes vel erant, vel esse debebant inter se uniti. Duo priora erant visibilia; tertium invisible.

3. Idem de Ecclesia Christi. Sunt in ea visibles christiani: est visibile regimen, quo prelati gubernant suos subditos, dicendo, hortando, judicando, puniendo, Sa-